„ЗАСТАВА“ излази двапут у недељи, четвртком и недељом.
Цена је на годину 10. фор. на по год. 5 фор., на четврт године 2 фор. 50 нов. а. в. за Аустрију, а за Србију на годину 100 гроша на по год. 50, а на четврт године 25 гроша.

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по количинк врста, које из гармонта заузимају, и за сваку врсту плаћа се за први пут 7 за сваки даљи пут 5 н. осим тога за жиг увек по 30 н. Дописи се шаљу уредништву а предплата администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

Број 3. У Новоме Саду, у четвртак 11. јануара 1868. Год. III.

Нови Сад. 9 јануара.

Министарство Христића у Београду допуњено је новим чланом. „Српске Новине“ донеле су кнежев указ којим се за министра просвете и црквених дела, кога је досад заступао г. Цукић министар финансије, поставља г. Д. Црнобарац, досадањи члан државног савета. Г. Д. Црнобарац није још никојом приликом исказао своје уверење о државним стварима, те да би могли знати, чему да се од њега надамо у новом звању његовом. Једно се о њему извесно зна, а то је: да је он стручни зналац права. У Субији није то први пут, да се зналац једне струке баца у звање од друге струке; па није се чудити, одкуд данас и на челу јавне просвете у Србији човек, који се за просвету и црквена дела спремао није. Признајемо, међутим, да се практичном дару ништа отети неда, па нећемо одрећи могућност, да се „доктор права“ који данас настаје на управу просвете и црквених дела, возвиси наскоро и до достојанства митрополита од Србије. —

Париска полузванична „Патрија“ напомиње, како су страни листови недавно разгласили да су дворови париски и бечки опоменули Србију да престане оружати се, па вели да није истина да је од речених дворова оправљена заједничка посланица у смислу какве опомене. али је истина „да је владање кнева од Србије у последње време пробудило пажњу западних сила, и нарочито француске владе. „Од четири месеца, додаје „Патрија,“ Француска је неколико пута чинила у Београду врло живе представе, којима се Аустрија прва прва придружила, Аустрија која је по своме ђеографијском положају више него и која друга сила интересована у одржању мира у областима Дунава и Саве. За Аустријом придружила се француским представима у Београду Инглеска, која се није ограничила на усмене представе, него је саобштила влади кнева Михаила неку посланицу. којом енергично осуђује сваки покушај ремета у одношајима кнежевине са портом. Најпосле „последњих дана. влада пруска, жељна да се придружи западним силама које се заузимају за мир, учинила је у Београду преко свог главног консула онаке исте представе, какве су учињене и од тих сила. Тај корак берлинског двора одкрио је, да има сагласија између четири велике силе, да би се осујетила усиљавања која иду на рушење мира у Европи. Још ћемо казати да су под владом истих чуства, и премда положај недаје повода истом узнемирењу, исте силе управиле савете умерености и на владу кнеза Карла у Букурешту.“

Је ли то све тако као што полузванични париски лист јавља, о представама страним у Београду, нећемо питати; за нас је доста знати, да никоја страна сила, ма колика она била, нема права мешати се у такво домаће питање Србије, као што је војено вежбање и оружање народа за своју собствену сигурност. Да нема у ово време ни једне државице која се неби бринула. да је бура догађаја што Европи грози, спремну затече: то сваки дан читамо у западним листовима; с каквим разлогом, дакле, да се Србији чине стране представе противу собствене бриге о себи самој у часу, кад такву бригу сви други народи неспречно о себи воде? Влада у Београду показали би саму слабост и непоштовање свог народног права, кад би се још и тако безправним представама дала одвратити од спремања, на које у тако неодољиво опомињу данашњи међународни одношаји, и на које је вазда овлашћује право унутрашње независности Србије.

Руски „Голос“ донео је о страним утицајима на Истоку један чланак, у коме међу осталим вели: „Ми Руси своје симпатије према турским и аустријским Славенима нетајимо. Западне владе мудро би урадиле, кад би, на место непрестане вике противу руских баука и „московских рубља“, потрудиле се савнати сами узрок источном покрету. Нисмо тако наивни, да бисмо очекивали што важно и стално од бечкога двора и отоманске порте за умирење југо-западнога славенства. Русија неможе ту видети ништа што би је умирило. Интереси Русије захтевају, да се помоћу меотних влада, или и без њихове помоћи, па и противу њихове воље, одклони узрок непрестаноме незадовољству на Истоку, што прети да наруши и европски мир. Захтевања руска, да порта поправи стање хришћанских поданика евојих позната су. Што се тиче бечког двора, руска захтевања нису никад прекорачила границу пријатељског савета. Русија је у 1848. показала Аустрији колико цени унутрашњи ред њен, а зна свако колико нам је Аустрија била благодарна што смо ју спасли! — Није могућно тајити солидарност у источном питању између порте и Беча, и управо зато се може лако догодити, да ће и посљедице бити за обадве владе једнаке, премда су наши одношаји према истим владама различити. Аустријска влада несамо да је у најновије доба придружила се француској политици на Истоку, него је још и двор француски одвратила од оне политике, која се била почела бар унеколико за Хришћане на боље окретати. Аустрија с Француском стоји на страни Турске. Према томе морамо ми удесити свој рад. Упливу аустријском има се приписати и ненародна политика владе српске и кратковидо непријатељство између Хрвата и Срба. Политика Аустрије била је увек дволична. Видилисмо којим је плодом уродила та политика, а потом можемо лако и о будућности судити. Желели бисмо свакојако, да би и у Београду завремена погледали иза аустријских завјеса, јер по свој прилици на пролеће било би прекасно. Још више треба желети, да би и сами јужни Славени увидили, да њихово ослобођење зависи највише од њихове политичне зрелости. Може ли се сматрати за политични зрео онај народ, који би се у обштој славенској ствари цепао од једнокрвне браће само зато, што ова имају другу азбуку, и Богу се моле по другоме обреду? Последње наше вести са Истока јављају нам жалостне вести. Садања српска влада неби била способна, да се користи згодним приликама, које јој будуће пролеће донети може. Место да се тесно спои са Бугарском, устаје влада српска и противу тежња свога народа, и склања се на страну Аустрије. Румуни се играју са парлиментарством, и показују мало воље да ударе на обштега непријатеља. Бугарску је ослабио Мидат паша, и зато ће она мало помоћи у обштој ствари. Материјала за устанак противу Турака има заиста доста, ал мало сложне радње за успех. Крви се на Истоку доста заман пролило, непромене ли се одношаји, било би боље мало почекати. У осталом ми живимо у времену, кад се ништа сигурно ни за сутра казати неможе; до пролећа има још неколико месеци.“

Са известних страна непрестаје се приписивати утицају француско-аустријском корак, што је кнез од Црне Горе учинио код порте, за раширење црногорских граница и прибаву једног пристаништа на Јадранском мору за Црну Гору. „Московске Вједомости“ у једном допису из Цариграда доказују напротив, да је Аустрија вазда била противна, и да ће се по свој прилици и сад противити томе што кнез Никола за Црну Гору тражи. По истом листу, Илија Пламенац и Станко Радонић дошли су као посланици црногорског кнеза у Цариград. Они имају упутство, да ишту за Црну Гору плодне земље око градова: Никшића-на северу, Спужа-на југу, до Мораче, и најпосле пристаниште Спиц на југозападу. „Ендепанд. белж“ дознаје, да црногорски посланици ишту осим поширења црногорских граница и пристаништа на Јадранском мору, још и да се поруше турске куле подигнуте у Црној Гори. Порта је, као што „Левант Хералд“ тврди, била одбила црногорско захтевање. То би изазвало нове сукобе на западној граници Турске, али страним посредовањем учињено је, да Црногорци умере своја захтевања, тако да преговори нису прекинути, и да ће се може бити наћи средства, да се задовољи кнез Никола, да то небуде на штету турске царевине.

Руски полузванични војени лист саобштио је неки допис из Бордоа, у коме се вели, да Инглеска и Француска чине велике ратне припреме на средоземном мору.

ДОПИСИ.

△. — У Загребу, 4. јан. Нисам вам хтео одовуд ништа писати, док вам наузмогнем какав резултат нашег назови сабора јавити. Сад вам је познато, да је народна странка из сабора иступила, пак ћу вам ток тога догађаја нацртати.

Познато вам је како су избори текли: влада је сва слободна и неслободна средства употребила, само да изборе народних кандидата осујети. То јој је готово свуда за руком пошло, осим у сремској и речкој жупанији где су претежном већином народни кандидати продрли. Ове две жупаније које су некако окрајци троједне краљевине и од којих је једна српска, а друга право хрватска жупанија — највише су свести показале. У другим жупанијама свуда су избори врло лоши испали, а најлошије у загребачкој жупанији где се највише очекивало, а где је у 10 котара само један народни кандидат (Торбар) продрео; главан град Загреб, који три заступника бира, није могао ни с једним народним кандидатом продрети, те вођа хрватско-народне странке, Мразовић, пропаде према каноику Петровићу — човеку посве незнатном. Но је истина, да је влада највеће напоре баш у Загребу и загребачкој жупанији чинила. Више стотина чиновника гласали су по команди; употребљавао се новац, претња, обећања, части, пијанке и друга средства. У Загребу се готово лицитација за гласове држала; куповали се гласови по 5, 10, 20, 50 и 100 ф. а у котарима судци и мађаронски агенти опијаху сељаке пред избор, а неке који им небијаху по вољи, поватвараше под разном изликом. Притисак је свакојако велик био, али се ипак тајити неда, да је много к томе поразу и то принело, што овде народна свест тако развијена није. Та је ли већег притиска могло бити, него у Срему? Раух путоваше са Живковићем да обрлати свет, велики жупан иђаше од села до села, збациваше неповољне котароше и кнезове, а на дан избора свуда улани и жандари на ногама бијаху, шта више, у Руми запремише главни сокак, али раја, Србадија, са заставом међу њих прође! Ту самосвест тамо доле код нас признају и Хрвати. Овде услед тих избора све је поражено. Они Велико-Хрвати, који већ у Загребу гледаше главни град Југославенства, недају се видети, напротив плаћени факини мађаронски шире се и разбацују се по Загребу, те људи од народне странке нису сигурни да их који такав факин неинсултира. Заиста кад се човек опомене оних великих народних светковина у Загребу, као Зрињске, Јелачићеве, светковине југославенске академије и других, где је све народним духом опојено било и где се застава народна на високо по улицама носила, и где се народне песме свуда ориле, — па кад сад види Загреб, рекао би да је метаморфозован. Па како изгледа тај сабор? Грофови и барони у паради са сабљама звекећу, а међу њима људи, које су они, имајући државну власт у рукама, у сабор увукли — њихове пришипетље! Жалостни призор! Како тако галерија? Тамо су жандари, који онога пуштају, који је њима по вољи: јуриста ни један нема приступа. Како народна странка? Она се већ смањила на 15 чланова, који су се сви на „брду“ у последњој скамији стисли, те са те висине гледају ту знамениту метаморфозу загребачког сабора. Барон Раух у магнатском оделу улази у сабор, меће калпак на главу, па прочита краљевски рескрипт, а грофови и барони му кличу „живио!“

Већ при тој физиономији и Загреба и сабора, није могла народна странка дуго у сумњи бити, шта јој ваља радити. Она је у тако мајушној мањини према противној странки да готово изчезава, њена начела тако одстоје од противне странке, као небо од земље, напоследку њено је становиште тако различно од противног, да ту никад неби могло бити споразумлење. Народна странка остајањем у сабору изврглa би се само подсмеју и руглу својих противника. То је сваком на први поглед јасно бити морало.

Ипак у клубу народних странака велике дебате и препирке бијаху о том, хоће ли се у сабору остати или изаћи? Суботић и Полит бијаху за излазење, а Сима Филиповић за остајање. Оба мисла имађаху привржeника, те се умало непороди сцисија (раздор) у тој маленој странци. За остајање наваћало се: да је довољно да се против октројке просведује, да народна странка ако и јесте у мајушној мањини, ипак је толико велика, да противницима може свагда као неки „мементо“ пред очи стати, напоследку да се може у противној странци сцисија породити, те да би ипак напоследку каква фузија могућа била. На то се одговарало: суделовање на сабору сазваним на основу октројке, дакле посве незаконитим, макар и поред просведе, врло је опасан прецеденс, те влади најопасније оружје у руке даје, да се може на ову октројку позвати да и друге октројке изводи, и то би тим опасније било, што би ово први пример у читавој повестници устава угарско-хрватског био, да је сабор на основу октројки, т. ј. на једнострано од круне издате наредбе, саборисао. Ако се пак хоће у сабору остати само да се говори, а да се несуделује, т. ј. да се не чине, ни предлози, нити да се гласа, то нема смисла. Јер побијање туђег предлога инволвира противпредлог, а то је већ суделовање; негласање пак у многим случајевима неби било савестно, н. пр. у урбарним и другим стварима, где би онда одиум (мрвост) на народну странку пасти морао. Напоследку фузија са противницима, ма се они и у две странке поцепали, ни с једном странком могућа није. Сва разлика међу славонским грофовима и хрватским баронима била би та, што би може бити барон Раух са његовим ађутантом Живковићем хтео Хрватској и Славонији у скупу одржати неку автономију према Угарској, и што би гроф Лаци Пејачевић са његовим ађутантом Стојановићем можда желио, да Славонија по в. 1848. посланике непосредно на угарски сабор бира, а Хрватска као и пре 1848. место сабора своју регниколарну конгрегацију има. Но ни једни, ни други неће ни издалека се приближити становишту народне странке, којој је основ државоправни паритет са Угарском. По томе дакле посебно заступништво у делегацијама, осим тога пак схваћа народна странка автономију троједне краљевине у домаћој влади, која би била загребачком, а не пештанском сабору одговорна, па напоследку и у том што хоће да одржи троједници непосредни уплив у финансијалним и ратним стварима. Тако далеко Раух и Живковић никад ићи неће, и по њиховој автономији за Хрватску и Славонију могао би, на пр. сабор у Пешти закључити: да се имају дати Аустрији 50.000 рекрута и 10 милиона да води рат против Србије за одржање Турске, па би на то морала Хрватска и Славонија пристати и свој део дати. Становиште народне странке дакле је сасвим друго, и ту споразумлења, наравно, бити неможе. Политика народне странке јесте што одрешеније руке задржати, а политика је противне странке што већма Хрватску и Славонију к Угарској привезати. То се дакле сложити неможе. Но да је сабор на законитом темељу позван, па народна странка макар у мањини била, неби имала узрока ни повода излазити из сабора, али овако ни начело, нити опортунитет не војују за останак у сабору.

Ово мнење надвлада, и народна странка закључи уз просвед сабор оставити. Филиповић немогаше на то пристати, премда се у свему са сародном странком слагаше.

Но још modus procedendi изласка морао се установити. Није се могло само протестовати па изаћи, него се морао други начин установити. Беше закључено, да народна странка у седници пре него што се сабор конституира, таки после верификације, учини предлог тог садржаја: да се сабор као незаконито сазван, нема конституирати, већ да се та скупштина репрезентацијом на њег. вел. има обратити да ју распусти, па законит сабор, било на основу изборног реда од г. 1848. по којима су сабори од г. 1848., 1861., 1865., 1866. и 1867. саборисали, или поделивши превишњу санкцију по сабору од г. 1866. и 1867. израђеном изборном реду. Ако се овај предлог примио неби (као што је предвидити) то да народна странка остави сборницу и свој просвед уложи.

Јуче беше та знаменита седница кад народна странка иступи.

Привремени председник Ђурђовић (случајно једини српски спахија у Хрватској, али као спахија наравно мађарон) отвори седницу, те известитељи верификационих одсека прочитају своје извештаје. Суботић и Полит, за које се говорило да их неће верификовати, беху без икакве примедбе верификовни, почем се није могао баш никакав узрок наћи, који би могао и издалека оправдати њихово неве-

рификовање, те би се противници таким насиљем само компромитирали.

Како се именик верификованих чланова прочитао, позове председник сабор да приступи к конституирању, те председника, подпредседника и бележника избере.

Тада устане Суботић и стави горепоменути предлог писмено на сто кује, те у подужем, сјајном говору, обараше октројку изборног реда, доказиваше незаконитост сазваног сабора, те уместност његовог предлога пре конституирања. Говор беше пажљиво слушан, и сам гроф Лаци Пејачевић није могао одолети утиску непобитне логике, или кад рече Суботић на крају, да ако се тај предлог неприми, да ће народна странка сабор оставити, тада се породи жагор.

После Суботића устане Живковић, те рече, да се он неможе упуштати у дебату о изборном реду у обзиру кога он сам неке разлоге предговорника одобрава, али да се сад пре конституирања сабора никакав предлог стављати неможе. Изборни ред није ни прочитан у сабору, него само краљевски рескрипт, који се на њега позива, зато он и други чланови неморају знати за њега. По томе предлаже, да се пређе на дневни ред: на конституирање сабора. — На ово се зачују гласови дневни ред. Устане др. Полит, али настане вика: дневни ред. Др. Деренчин, од народне странке, иште да кућа закључи хоће ли дати говорити Политу. Мирко Хрват од народњака виче: нема ту слободе говора. Вика све већа: дневни ред. Тада Полит с узвишеним гласом: Позивам славно председништво да по својој дужности констатирати изволи, да ми се реч одузме и да се ово у записник забележи. На то се вика нешто утиша и гласови се чуше: нека говори. Полит сећаше, те му напоследку председник рече: изволите говорити. Немислите господо, рече Полит, да ћу какав говор држати, него хоћу само у две три речи Живковићу одговорити; те затим настави иронично: ја се морам чудити велештованом заступнику среза вуковарског, да се он који није новајлија у сабору, несећа више, да је сабор 1865. г. читав месец дана, пре конституирања о конституирању дебатовао, и да су ту разни предлови долазили; ја се морам чудити Живковићу, да он као јуриста незна, да оно што се у званичним новинама публикује, као што је публикован нови изборни ред, да се оно као до обштег знања дошло сматрати има, које се игноровати неможе, напоследку чудим се да он неће да зна, да је изборни ред само прилог рескрипта на који се исти позива, те да није кривња наша, да тај прилог са рескриптом прочитан није, зато је предлог заступника места Руме (Суботића) сасвим уместан.

Настане опет вика: дневни ред. Субботић иште да као предложитељ последњу реч рекне. Једва дође до речи. Вели: морам се чудити тој логици која о конституирању сабора хоће после конституирања да дебатира (смеј од народњака), пита Живковића и друге како су у овај сабор дошли, кад хоће да игнорују нови изборни ред (опет смеј од народњака, а вика дневни ред). Устане Живковић те рече љутито: он као члан странке велике већине био је у свом говору ладнокрван, а др. Полит у мајушној мањини говори иронично и смеје се, што читавој његовој странци неприличи. Он остаје при том да се сада само конституирање сабора предузети сме. На ово пристане огромна већина. А народна странка устане са својих седишта и остави саборницу.

Само Филиповић и Вукотић остану у саборници, те тако само тринајсторица изађоше. На галерији влађаше мртва тишина, и само неки у сабору викаше иронично: срећан пут.

Што је Вукотић, бивши вел. жупан у саборници остао, то хоће неки да изјасни сотим што веле да му се хоће пензије, ал' зашто је Сима Филиповић остао, то себи неможемо да разјаснимо. Ми штујемо свако политично уверење, ал' држимо да се несме над читавом странком ставити. јер онда одпада од странке, а ради страначке дисциплине ваља да се таково мњење покори странки. Било је и други чланова народно либералне странке, који су били мисли Филиповића да се у сабору остане, па су се ипак подвргли дисциплини странке. Ваљда није оно истина што је неки досетку учинио да је Сима само зато у сабору остао, што га сврби језик те хоће као први пут за сабору, какве сајне говоре да држи. Но ми познавајући Симу Филиповића, држимо да он само своје уверење гледи, те да ће он у сабору на бранику за пачела народне либералне странке бити. Колко ће пак у сабору остати то опет незнамо, јер је рекао да ће мандат положити. —

Што је сабор после излавка народно либералне спранке радио, то вам је из новина познато: он се конституриo и даље безбрижно ради под председништвом Landes finanzdirectora. —

Данас је народно-либерална странка поднела свој просвед. Није га хтела јуче при излазку предати јер би га могли били одбацити, што сабор није конституиран. Данас га је послала у саборски записник.

Тај просвед. који износи неки 7—8 табака. садржава expose државоправне, затим потанко означене незаконитости октројке, жигоше махинације при изборима, означује сабор незаконитим у ком народно либерална странка учествовати неможе, те напоследку просведује свечано пропив подчињењу троједне краљевине под краљевину угарску и сваког крњења државног права исте троједнице, те баца сву одговорност на оне који би то учинили. —

Чланови народне странке пре него што ће из Загреба отићи, састану се још једном у клубу те закључе да ће о том настојати да бирачи народне странке, кад влада нове изборе за попуњење њихових места разпише — на баралиште не дођу, већ на дан избора у изборном месту оглас тог садржаја даду: народна странка позивом на просвед од 4. (16.) јан. небира.

Потом биће могуће констатирати, да ће нови избори бити избори мањине.

Сутра разилазе се из Загреба чланови народно-либералне странке. Пре одлазка дали су се у групи фотографисати.

И. В. У Пешти, 6. јануара. У овом је листу саопштено већ поодавно, како је угарски сабор пре свога разласка на предлог 32 заступника одлучио, да одбор за питање о народностима има свој посо што пре свршити и предлог о решењу тога питања сабору најдаље до краја месеца јануара поднети. Још онда се могло предвиђати, да од тог закључка не ће бити никакве вајде; јер се знало да ће се сабор скорим развићи и све дотле се не ће поново састати, док делегације свој посао не сврше; а кад се опет искупи, онда ће имати друге преке и хитне послове да посвршује, који су наравно сви много важнији него питање народности, па тако ће и истећи рок овоме сабору, а та ће ствар остати не решена. Ако је било кога, који се још уздао, да ће се једном расправити и ово важно питање, које у живот засеца, томе ћемо још и ово саопштити ради бољег разјашњења. У последњој седници саборској позвао је председник чланове одбора за питање народности, да се састану 8. (20.) јануара и предузму свој рад. Но ваљда се случајно баш тако десило, да су неки чланови тога одбора изабрани и у делегацију; а опет је ваљда случајно баш тако, да се и делегације имају састати 8. (20.) јануара; те тако неостаје ништа друго, него да одбор за решење питања народности одложи своје седнице на неизвесно време. Пре тога се овај одбор није могао састајати зато, што је министарство изјавило, да је и оно радо учествовати у његовој радњи, а због других силних и нагомиланих послова нису министри досад никад могли доспети; а сад се опет не може одбор састати због делегација. Не знам да ли су ово тек само прости случајеви тако собом донели, или се баш хотимице избегава да се само ни за главу недирне у ово животно питање. Одбор се тај састао у пређашњи уторник 2. јануара, и решио је да своја саветовања одпочне одмах чим делегације сврше свој посао. Међутим ми би могли скоро као извесно рећи, да овај сабор угарски ове године питање о народностима неће решити, већ ће га оставити другом сабору, ако га неби дотле можда само време решило. —

На све стране чивути држе славе тога ради, што су добили сва грађанска права једнака са осталим обитаоцима Угарске. Овде је уочи наше нове године била така једна свечаност у овдашњој синагоги, и том је приликом рабинер др. Кон држао на мађарском језику беседу, из које су најважније ове речи: „Одсад треба да наши интереси буду мађарски интереси; да се на пољу наука наш дух сусрета с мађарским духом, на пољу радиности и трговине наша успљавања да се споје с мађарскима, и наша осећања да буду само мађарска осећања, а ако буде потребе, да с мађарском заједно и наша крв потече.“ —

Овдашњи неки листови донеше пре неких дана ту вест, да је за наше народно позориште одређена државна помоћ годишње по 15000 ф. Засад се још није та вест подпуно обистинила, и тако јој се још несмемо радовати; али заиста би већ једном време било, да се покаже, да и наш народ у овој земљи није само дужан све терете сносити, него да му се даје прилике да бар колико толико и користи ужива, и да се и на њега има обзирати. —

Министар-председник гроф Андраши добио је, као што овдашњи листови јављају, од султана највећи турски орден, ред Османлије. Велики падиша баш је неисцрпим у изливима своје високе милости и наклоности према мађарским државницима!

П. Б. У Каменици 4. јан. Сваки разговор и договор који бива удруживањем и давањем јавних забава, као: Беседа, села и т. д. што по свуди наша омладина чини, води народ унапред. — И ми овде дадосмо једну таку забаву и у истој цели. 28. дек. приреди омладина каменичка са још више чланова омладинског тела „прву беседу“.

Један брат омладине, поздрави каменчане речма пуних значаја; разложивши им корист данашње радње, опомену их да и даље таким путем иду, како би једном дошли до старе народне величине и слободе. Песме које нам лик дивно и умилно одпева зујаће у ушима каменчана, док и једног узтрајало буде. — Декламатори одговорише подпуно својој задаћи; неможемо, а да неспоменемо и две Српкињице које нам декламоваше; мала ученица Јулка Марковићева усхити нас са својим слободним и ваљаним говором „Српкиње“ од Светолика. — Исто тако и госпођ. Милева Борићева новосадкиња, која дође, те нам нашу забаву увелича декламовањем „Светковине душе“ од Грчића; хвала таким Српкињама и Бог да се таке хиљадиле — слава и хвала оним гостољубивим каменчанима, који нам госте српски угостише.

Од исте забаве преостаде чиста прихода 14 фр. 94 нов. које по договору, припаде нашој читаоници.

Сада вам за известно могу јавити, да нам је наша читаоница, сасвим основана; штатути су послани на одобрење. — За председника је изабран Стеван Симоновић; за подпредседника пензионовани капетан Мајер; за благајника Тоша Савић; за перовођу Пера Борић.

Још нам дужност налаже, да се захвалимо г. Исаковићу адвокату, који нашу читаоницу обогати са 11 комада различитих српских књига живео! и дај Боже, да се многи на њега угледе.

Ј. Ж. У Карловцима. У Карловцима има односно више него игде људи старог кова и шта више у Карловцима има и младих старог кова, које се данас ретко може чути у којој вароши. За сваку се варош нашу чује, да ово и ово ради, да је ово и ово установила, али за Карловце досада не чусе ништа, у Карловцима се ћути, у Карловцима нема никакве узајмности друштвене, него је сваки за себе као стена у мору.

Карловци су подељени на два табора, на табор „јерова“ и на табор „јота.“ У првом табору можеш чути увек ову песму: „Ој јерови наши соколови, децо наша, наша веља снаго, сјајно наше ви камење драго.“ У другом табору чује се ова песма: „Ноћ нам дође са Вука једнога, данак бели браћо са другога, онај мишцу у гвожђе нам скова, овај душе вериге раскова, а ко вели: он то није био, Бог је тога давно већ убио.“

У овом другом табору бејаше у најновије доба разговора, како да се та поцепаност уништи, како да се до јединства дође. како да се слога укорени, како де се та два табора споје у један. У другом дакле табору покрене се мисао, да се заједнички табор оснује, који ће се звати читаоница. И тако би. И у том заједничком табору пружише „јоте руке, у знак јединства, слоге и братства. И тако би, и слови се темељ удари. Цел дакле тог заједничког табора — читаонице наше, биће: да један другог боље познамо, да мисли своје узајмно мењамо, јер тим се начином долази до правог и истинитог знања. Цел ће бити наше читаонице, да се не цепамо један од другог, да не устајемо један против другог, да не злобимо један другом, да се не туђимо један од другог, него да се приближујемо један другом, да постанемо на темељу високе мисли Христове браћа равноправна, којима лежи напредак народа на срцу, којима је истина највећа светиња. Цел ће бити читаонице наше, да Карловци не буду више поцепани, него да буду једна породица, која истину и поштење љуби и свакој се неправди одупире. Да би се у што ширем обиму ова висока Христова мисао о братству у нашој вароши остварила, зато стоје сваком отворена врата читаонице наше, који је као честит и поштен од јавног мишљења припознат. „Читаоница српска у Карловцима“ не ће правити разлике између богата и сиромаха, нити ће се обзирати на веру и народност, него прима сваког честитог и поштеног као брата свога у своје коло, али ће се зато обзирати на поштење и на непоштење. Поштење ће да љуби а непоштење ће да одбацује и презире. На том темељу је одбор привремени већ саградио штатуте за читаоницу и ти су статути већ послати на потврђење вишој власти. На ту је цел дала њег. светост 150 фр. а Коста Станковић 50 фр. и цео спрат од једне своје велике куће и двоје најскупље новине. Јован Поповић даде 100 форината.

Непријатељи братства а пријатељи раздора већ су почели разносити лажне гласове. „Напредак је прва тица злскобница, који донесе гласове о раздору. Његови верни „приврженици“ јавише му брже боље злу вест, на срећу лажну, о читаоници нашој, а он то једва дочека! Али док је врли људи као што је Косте Станковића, који родољубљем свугде и при свакој прилици предњачи, и докле је свести код врлих Карловчана, неће се потврдити зло гукање „Напредка.“

2×2. — У Темишвару, 31. дек. Број 116. „Заставе“ од 28. дек. донео је под знаком ? допис из Темишвара о избору пароха градског, из ког се види, да дописник није потпуно извештен о току ствари, те је тако и прећутао начелно питање, за које се омладинска скупштина победоносно борила, и ограничио се на лично питање, које заиста бар за омладинско делање нигде, па ни овде није главни покретач било. Допустите ми тога ради, да вам целу ствар верно опишем.

Почећу са седницом српске црквене општине од 3. дек. У овој су прочитане молбенице и сведочбе 13 просилаца који се дотле јавише, а затим се саветовало о начину избора. Одветник Г. предлагаше, да се све молбенице поднесу епископу ради кандидације; др. Б. С. предлагаше напротив, да се и право кандидације општини задржи, и поткрепљаваше свој предлог са основима, које ће те доцније из овога дописа сазнати јер су повторени, кад се питање о том праву наново породило. Арх. Ж. у подужем говору узе средњи пут, те предлагаше, да право кандидације општина задржи, али да се епископу право некрњи са каноничног гледишта неспособне просиоце од избора искључити; и ово мнење задоби већину.

Дани избора ближише се, и епископ позва неке бираче — можда оне, којима је неки уплив приписивао — појединце к себи, те им разлагаше, да је и његова жеља, да што способнијег пароха добијемо, у толико више, што је и њему способан човек у конзисторији посве нуждан. У колило се одговори појединих позватих бирача у јавности дочуше, епископ увераван је, да и општина жели најспособнијег свештеника, што је и тиме показало, да је стечај рабписала, а није се ограничила на предлог онај, који на то смераше, да се овдашња градска парохија са протом попуни. Епископ, тако бар веле, одговорио је, да ће у питању избора сасвим договорно с општином поступати. Радост, која на ту вест овој парохији припадајуће Српство обузе, само је тиме у неи чем смањена, што се дочуло, да баш уочи избора епископ многе бираче посећује, и што су неки незвани телали трудили се, да ствар сплеткама залуте, и то случајно све таки, који баш у то доба епископски двор чешће похађаху.

Свану дан уочи избора, и господа нека сазваше бирачо на предходни договор. Пре подне 13. дек. дакле састаше се њих једно двадесет бирача; одветник В. саопшти како је чуо, да епископ право кандидације себи задржава, и позове дра Б. С. да оде епископу и да га умоли за предходно саопштавање имена кандидата. Др. Б. С. овај позив нехтеде примити, сматрајући га за индишкрецију према епископу, за кога вељаше, да ако хоће, да нам саопшти имена препоручених особа, зна где је' општина, те јој може казати, штогод за нужно држи. На то одветник П. В. изјави, да ће он сам епископа за имена кандидата замолити, и позове све скупљене бираче, да се поподне на предходни приватни договор скупе. О нужди таког договора била су мнења подељена, али напоследку кад ранар Д. М. рече, да је „њихова партија“ сложила се на два извесна кандидата, омладина ограђујући се против тога, да на свршен посао дође, где би њена доказивања узалудна била, на предлог дра Б. С. реши, да што у већем броју на договор дође, те да покуша бар оне бираче за своје начело придобити, који се још као „партају“ неустројише, и да тако неуступи поље браниоциа епископске кандидације.

13. дек. по подне сакупе се једно четрдесет бирача. Одветник П. В. прочита с једне цедуље следећа пет кандидата епископа: К. Станића, Ј. Вукадиновића, М. Маринковића, Б. Кузмановића. Т. Бранковића, и увераваше, да епископ од права кандидације одступити неће. Ј. С. доказиваше из патронатског права, да општини припада право кандидације; то исто чињаше трговац Ј. Ф. и одветник Ј. П. у противном смислу говорише одветници С. С. П. В. и ранар Д. М. На то др. Б. С. овако од прилике брањаше право општинске кандидације: Два предговорника доказиваху са правног гледишта право општинске кандидације, и рекоше, да онај који цркву и пароха издржава, и патронатско право ужива, господа која су противног мишлења напротив наваћају, да општина додуше цркву издржава, пароху стан и плату од 300 ф. даје, али 600 ф. плаћа мађистрат, дакле да би са гледишта патронатског права, политична општина то право с нашом црквеном општином делила. Говорник држи, да онај који општини црквеној право патронатско побија, побија и право избора, и брани право наименовања, а то из речи свију види, да нико нежели; но ако би се говорник и упустио у то питање, вељаше, да непризнаје, да мађистрат и новчић из своје кесе приноси к плати пароха, јер они 600 ф. што мађистрат плаћа, то је намирење за нашу народно-парохијалну

сесију, коју мађистрат ужива, дакле их мађистрат само из наше стечевине плаћа. Прелази на питање о праву кандидације општине са гледишта дојакошњег обичаја, и доказује из записника, да су и при избору Влаховића и при избору Николића, тадашњи епископи све молбенице општини вратили, и ова себи од свију просилаца слободним избором три кандидата бирала. Допушта даље, да за време абсолутизма под тадашњим епископом избор није у тој мери слободан био, али још не тако ограничен, као што сад браниоци противног мишлења желе. Јер онда је додуше епископ оне просиоце од избора искључио, који романским језиком неговорише, али је опет остала шест просиоца за способне признао, и од њих тројицу особито препоручио. Што се тадашњи бирачи у том једном случају при избору само на ту препоручену тројицу ограничише, то вели, да им је добра воља била у колико се за време абсолутизма о доброј вољи говорити може, али правне последице, недопушта, да се из те добре воље изваљају. Затим говорник пита, да ли ми ваља да више иштемо, но што смо и за само време абсолутизма уживали. Та и ми допуштамо, да се неспособни искључе и други за способне прогласе, и ма тиме неодричемо г. епископу право препоруке, али хоћемо ли се и ми само на препоручење ограничити, као бирачи при последњем избору, то, вели говорник зависи од својствава препоручених. Затим прелази на закључења саборска од год. 1865. и доказује да је и овај црквеним општинама право кандидације признао, а ако и, вели, закључења нису још законита, зато опет могу важити као међусобни уговор међу народом и синодом, а што за цео народ важи. важи и за ову општину, што за цео синод важи, важи и за појединог епископа, бар морално везивајући. За даљи доказ о важности закључака саборних наваља, како је новосадска црквена општина себе на темељу саборских одлука преустројила, па премда још законита нису, опет нити се духовна нити политична власт извршивању њиховом противила; даље препоручује да се кандидација неприми, и са гледишта конвенквенције, јер и закључак од 3· дек. изрично нама задржава право кандидације. А најпосле, вели, да га и немамо, што недопушта, зар неби праведно било, да га имамо; а ваљда и ми нисмо зато ту скупљени, продужује, да права наша крњимо, но зато, да извршење оног задобијемо, што је праведно, ма да га још неуживамо, а добићемо га, јер епископ је више њима рекао, да ће у договору са општином поступати. Закључујући свој говор рече да са гледишта патронатског права, са гледишта досадањег уобичајеног начина, са гледишта автономије општинске, са гледишта конвеквенције, у смислу саборских закључења и наших заступничких дужности, предлаже, да без погледа на личности на никакву кандидацију непристанемо.

Готово обште одобравање, које ови разлози нађоше, покаже браниоцима противног мишлења, која мишлења већину имају, те дадоше Д. М. повода, да запита „вођу партаје“ шта она дакле мисли радити, кад кандидацију неприма. Б. С. огради се против називања „вођа партаје,“ јер он није у име никакве постојеће странке говорио, већ своје мисли разлагао, и тек овде својим разловима већину задобио, али и то без икаквог пуномоћија, у име какве странке предлоге чинити. Но ако је Д. М. мислио њега опет за индивидуално мнење запитати. то предлаже, да се чим се кандидација епископа званично дозна, једна депутација изашље, која ће епископа зимокити, да кандидацију у препоруку претвори, и он се и несумња, да ће епископ, који је изустио, да ће договорно с општином радити, неби жељу општине уважио. Судац Ј. Р. предлагаше, да се нешаље депутација, но да се с оградом против кандидације к избору ступи. Већина би за шиљање депутације. Д. М. запита шта се мисли радити, ако кораци депутације безуспешни буду? На предлог Б. С. скуп реши, да се у том неочекиваном случају против кандидације ограда положи, и да се не ступа к бирању, а мањина нека после за избор одговорност на себе прими. Ово би резултат приватног договора, а омладина видећи, да се од противника грозничаво ради, сложе се у страна ку, и већина уговори, међу осталима којимби поверење поклонити могла, за свог кандидата прогласити Панту Поповића, учитеља из Каћа, који се и разборитошћу и одважношћу у обрану истине особито одликоваше.

Дође дан избора, 14. дек. Председник отвара скупштину и јавља, да су се још двојица, као просиоци јавили, и да је привременог бележника опуномоћио, да и њихове молбенице епископу поднесе. Скуп одобрава. Изасланик епископа, прота темишварски изјављује да епископ не кандидира, но само препоручује од 15 просилаца шест лица за избор, али да ће и сваког другог потврдити, ако само нема знатних каноничких недостатака. Ова усмена порука би од велике већине с одушевлењем примљена, јер се видило, да епископ заиста поклања пажњу јавном мнењу. Ни надао се нико није, да им у скупу епископастијих и од самог епископа! — Прочита се допис епископа, у ком препоручује јуче већ јављену петорицу, и њима још додаје Т. Влашића. Председник на ово запита, хоће ли се дакле скуп само на препоручене ограничити, или при свом закључку од 3. дек. заостати. Однетник С. С. покрене наново питање о патронатском праву и после дуже дебате, у којој готово сви јучерањи говорници, са истим разловима, које су јуче бранили, учествоваше, реши се са 56 против 21 гласа да сваки бирач од свију петнаесторице просиоца по једног на цедуљу напише, и да се она тројица, која односно највише гласова задобију, у кандидацију ставе. Ова победа начелног питања о кандидационом праву у толико је значајнија и са већим усхићењем поздрављена, што показа, да је истина кадра и породичну наклоногт и званичну зависност у јавном послу прекинути, а да тим кућевни, или званични односаји нестрадају. Лепо ти је ту било видети, где са малим изнимком очеви, тастови, стричеви и старија браћа, против синова, зетова, синоваца и млађе браће гласаше, где се погдекоји начелник зачуди, на којој је страни подчињени му. Заиста изненадни призор у Темишвару граду!

Кандидација се одпоче. За доказ, да се баш није толико за личношћу ишло, као за начелним питањем, ево имена кандидата са бројем гласова, које задобише: К. Станић 29., П. Поповић 23, Ђ. Тодоровић 13, Вукадиновић 11, Ј. Поповић 4, Б. Кузмановић 3, Влаховић 1; а остала осморица ниједан глас. Пређе се к избору. По броју гласова на прво место буде кандидован К. Станић, на друго П. Поповић, на треће Ђ. Теодоровић. К. Станић добије 45, П. Поповић 39, Тодоровић 6 гл. и тако изабран би К. Станић досадањи парох вуковарски за пароха темишварског. Противници овог избора могоше још и сад ужи избор искати, јер 4ç није одлучна већина од 90, али за љубав слоге и да покажу да им заиста није толико за личношћу стало било, као за начелом, узадовољише се тим лакше, што и К. Станић лепе сведочбе има, а и зато, што им ћаше у рачун, кад већ знатну већину неимадоше оставити незнатној већини одговорност, ако избор неби баш срећан био, од чега нас Бог сачувао, јер ми потребујемо ваљана свећеника и проповедника, који ће противустати, да туђа надрицивилизација непреотме маха, и који ће се постарати, да наша деца бар при катихизацији науче оно, што нехатост родитеља и марљивост иноверног свештенства неда да сазнају.

Кад сам вам већ ток ствари верно описао, мислим да ћете ми још и толико места наћи у вашем цењеном листу, да вам кажем који су узроци, да при избору сигурну већину у последњи мах изгубисмо. Нека г.г. нестидише се лажне вести распростирати, тако на пр. назваше П. Поповића „Робеспијером,“ „врбункашем;“ рекоше да је против вере писао, приповедаше, да је год. 1848. непријатеље против нас водио (ма да му је онда тек 6 година било) изнесоше, да је код војене управе у процесу (премда му је кумпанија сведочбу дала, да му је владање примерно). И тако се неки дадоше заварати, још једаред велим, не дај Боже на горе; а ваљаност П. Поповића, ево се међутим наново доказа на свештеничком збору жабаљског протопопијата, — и тако истина лагано, али сигурно и без подлог оружја побеђује.

Толико о овој ствари.

Избор као даје и у наш град мало живости донео, тако да сам у пријатном положају јавити вам, да је градска црквена општина ако и доцне, зато опет решила, да представку новосадске општине у смотрењу потврђења конгреских закључака подпомогне. У колико је већ крајње време, да те одлуке у живот ступе, и да нечекамо, да их какав нов конгрес, ваљда опет после 75 година преради, ми највећма осећамо, јер баш о Божићу и браћа паша у Мехали и она у предграђу Фабрици, осетише енергију Романа, с којима су још у заједници; али ко зато мари ма и животни народни интереси, који нас с Романима свезују, страдали, ми — по некоме — можемо чекати, док се због црквених ствари за навек посвадимо. Желио би људима који то гледиште чекања бране, да буду само неко време тутори у Фабрици, или у Мехали, онда ће се уверити, да је крајње време и деобе стварно извршити.

Данас нам је била и годишња седница читаонице; подробнији извештај о њој добићете колико ми је познато скорим.

Нашим Фабричанима прети велики губитак. М. Д. неуморни раденик око подизања народне свести, искао је бележништво у Меленцима; Меленчанима, ако га изберу, можемо само честитати, али на нашој мртвој стражи остаје бар за време једно важно место непопуњено. Надам се да ћемо се одсад чешће поздрављати, донде с' Богом.

?. У Темишвару, на нову годину. Црква св. Ђурђа у овд. предграђу Вабрици има једну заставу чизмарске задруге; Романи подигли се у прошли четвртак да ту заставу за њихову св. Илијску цркву освоје пре но би на Богојављење већ с њоме за литијом ићи могли. Кад се неје тим непоштеним путем до жељење сврхе доћи могло, и да би свој поступак оправдали, они су оправили тужбу од неколико табака на овд. магистрат против српске општине, у којој присвајају себи заставу ма да је на њој златним словима извезено, да припада цркви св. Ђурђа. Магистрат као политична власт за тим је одма једну истрагу о застави наредио, за ту истрагу одређена је мешовита комисија од три Немца, три Романа и три Србина. Решење још неје изашло, но судећи по комисијском извештају, слабо се надати да ће оно по нас све задовољно испасти. Тежина све кривице пада на местозаступника парохије. Он је требао као пастир да узима црквено добро у одбрану а не да подражава Романима рекавши да га се одречемо почем застава не вреди Бог зна колико; и даље као члан ове комисије неје ни учествовао у њезином раду. Јавно га мњење због тога осуђује, тим више, што се зна да је он многоме злу нашем као и бољешљивом стању саме цркве узрок. Ту нека се нико не чуди што га народ ни по кућама не прима више, да свети водицу, већ тражи за пароха мужа, који ће поред изображења општину и цркву заступати на сваком месту и нас из ге трзавице једном извести моћи.

Јуче је наша Читаоница држала своју главну скупштину. Да је читаоница сад у напредном стању, сведочи то, што њезин приход од 1867. године претиче расход 45 форинти. Скупштина је између осталога скоро једногласно решила, да од нове године не држи више ни „Видовдан“ ни „Световид“, но да за те новце ваљане књиге набавља. — Данас на нову годину слушалисмо г. проту де нас анатемише са амвона, но да неби тако грешни пред трибунал вечнога судије изашли, обећао нам је у свом пастирском ваносу, да ће се са својим подручним свештеником за нас Богу молити. Баш „смирен поздрав“ на нову годину од онога који хоће да нас смирености учи!!

⁊|⁊ У Темишвару 2. јан. Преклањске распре наше са Романима, као да ће опет да се обнове. Бар ево, Темишвар је већ започео, а како су ти догађаји прилепчиви, то нема сумње да ће одјека наћи и у другим помешаним општинама српско-романским. Ми у опште држимо да је ово време врло неудесно за расправљање такови питања на овај начин, као што код нас бива и то још саде, где су нови избори посланика за земаљски сабор на прагу и где нам је и осим тога заједничко делање — као услов животу нам — нужно. Али наравно, шта ћемо? Своје морамо бранити а кривица ће пасти на оне, који силом заћевица траже.

Јуче имадосмо главну скупштину овдашњег срп. читалишта. Од решени предмета немам вам ништа друго (што би од велике важности било) прибележити, него то да је истиснут из њега „Видов дан.“ Наши се Срби баш вољно одупреше, да одрже речени завод, кои је лани већ скоро једном ногом у гробу био — па нека им је на част! Желити би само било, да се тако удеси, како би га и са вечера могли читаоци посећавати.

Од нове године излази овде и други неки немачки локални лист „Нове темишвар. новине,“ но и те нису далеко утекле од „стари.“ Ми имамо овде саразмерно доста читајуће публике српске, али на прама њој могли би далеко више листова наши држати, него што је то досад чињено. Па шта је узрок да то чинили несмо? Ништа друго, него то, што су се страни листови овде у нас већ одомаћили, па нас више занима читати „сонтагсплаудерајене“ и „локаласе“, него знати, шта се у нашем свету догађа.

У последње време покушавано је овде да се склопи дружина срп. трговачке омладине, али поред најбоље воље није пошло за руком; јер јој је број одвећ мален а и то мало, што је има растркано је по граду и предграђима. Но надамо се да друга већа српска места не ће бити равнодушна напрама племенитој цели таке дружине; а ми ћемо се овде о раничити засада и на нашу „певачку дружину“, но свакако требало би и њој дати што шира основа.

Банатски учитељи (свију народности) држаше ово дана овде њиова већања и од нове године почеће издавати некакав школски лист на немачком језику. А шта је са свештеничким зборовима овде у нас? Или се ваљда мисли, да овде нису нужни? Срећнији сте ви тамо, код вас се ено свештенотво и омладина удружише, па да заједнички делају на широком пољу народнога напретка, а овдашња омладина мора да се против и због свештеника бори! Па докле ћемо тако?

И друго „село“ лепо је прихватила публика, и надати се, да ће овдашња омладина сада сњима учестати.

П. Са Саве 4. јануара. Прошла година беше врло берићетна у Босни, и п[illegible]ује се ни из једнога краја жалбе на глад. Особито су шљиве добро родиле, и већа цена [illegible] производа подпомогла је савску покрајину, тако да се по сели о Божићу и по гдекоја весела песма ч[illegible]а. Но колико је природа подашна, још су веће изјелице Турци. Више свега је несносан зулум Аскера; Солдатеска је свугде по нешто оштра и суровна, — али су аскери сакупљени из бог зна каквиех азиатских буџаках, варвари какви се описати немогу,

У Дервенти је ових дана умро трговац Јово Костић, члан особито поштоване и имућне куће Костића; трећи дан нађу његов гроб одкопан баш до сама сандука. — Морали су злочинци бити разтерани пре него што су могли сасвим свршити своју злу намеру а наиме: да свилу и остале вредности с мртва укопана тјела покраду. Сва Дервента а и Мећлиз знаде који су ти кривци, пак опет несме власт ниједног корака учинити за истрагу јер су кривци Аскери, којима суд несуди и који се дирати несмеду! Бошњак турчин као и христијанин босански тако дјело неби нипошто на свету учинио. Ал се боје Турци у Мећлизу да би аскери напали на варош као у Бјелини, те зато избегавају истрагу краће.

Као свагди тако је и у Босни ове године силног и дубоког снега било и на гдекојем месту га на хвате лежи, — С тога и погину ових дана аустриски генерал конзул Хааз, који путујући из Аустрије у Сарајево, у месту Бусовачи баш од зиме и снега умре.

Бродски кочиаши биаху са четири дуката скупљи него неуки сељаци који ни пута незнају; али генерал консул волео је послужити се последњима, ако је где по уријама и бреговима био залутао, он се обратио на Мудире турске и ови су рају силом терали да му пут крче, куда нико неиде, наравно безплатно. Но то непоможе; љута зима дође главе поменутом консулу.

Штедећи неколико цванцига, он избуги живот свој, а остаде неки мираз од 9000 дук, што беше са собом понео.

А. К. Из Далмације 28. дек. Биће вам јављено, да је ови дана наш гувернер Филиповић био на Цетињу, где се је бавио три дана и обдарен од кнеза Николе са једним коњем и добрим оружјем повратио се у Задар.

Даје његово путовање у садашње зимно доба имало политичну цел, о том нема сумње. али какова је та цел то је мучно погодити: Мњења су различна; али највише се држи, да је њега бечко министарство на Цетиње послало, да би одвратио владу црногорску од заједничке радње са Србијом и другим народима кои стењу у оковима Османлија, ако би ти народи на пролеће покушали отрести се свог господара; реко ако би, зашто код нас мало ко верује да ће Србија т. ј. данашње њезино министарство, на то се решити.

Када је пао Карађорђевић, а ступи на крмило владе српске данашњи кнез Михаило, сваки је Србин у срцу неку радост осећао, свако је држао да је кнез Михаило судбина послана, да јадну браћу нашу ослободи од петстогодишњега робства, али рећи се мора, радост је ова почела прелазити у зебњу да ћемо дуже него што се надасмо чекати за ослобођењем браће наше.

Чулисте о неповерењу које су неколика правосл. обштества преко народ. листа изјавили нашем епископу Кнежевићу, услед његова шуровања са против-народном странком и против-народнога његовог владања на далматинскоме сабору и царевинском вјећу. Ево која су му обштества неповерење изјавила: боко-которско обштество, которско, будванско, рисанско, и кастелновско, а од далматински задарско и книнско; спремају се да исто учине и многа друга.

Шта ће из тога изићи незнам; знам толико, да г. епископ није ови божићних празника дошао из Беча у Задар, као што је имао доћи, и зато неки држе да ће он искати пенсију, а неки веле да му је обећана Бачка дијецеза. Када ви неби били наша браћа, ми би вам честитали ту добит! Ако је и један епископ уживао љубав свога народа, заиста га је уживао г. Кнежевић; а изгубити ту љубав, незнам вредели све декорације и кавалерства овога свјета ? *)

*) Ми радо примамо вашу понуду, као што ћемо и ваше дописе са захвалности примати. У.

Угарска.

— „Пештб. Вједомости“ позивају Словаке, да по примеру угарских Рушњака, Срба и Румуна шаљу сабору представку о питању народности.

— „Цукунфт“ вели: као што се поуздано јавља, угарско министарство свима средствима иде на то, да оне у Бечу раздражи против Србије и да им докаже да је војена организација њена управо рат, не прирема, а то све зато, како би се тим бољи узрок нашао, да се пожури установлење мађ. хонведске војске.

— Јавља се да ће гр. Андраши бити краљ. комесар за угарску делегацију. Ту се разуме то, да

ће гр. Андраши као краљ. повереник у име Њ. Вел. угарску делегацију отворити.

— Саборски одбор за народности одложио је већање своје дотле, док делегације свој посао не сврше, јер су многи чланови тога одбора уједно и чланови делегације. Та за бога питање народности није баш тако хитно!

— „Фремденблату“ се телеграфише из Пеште, да је иступање народ. либерал. странке из назови сабора троје. краљевине пештанске политичке кругове врло неповољно дирнуло и хрђав расположај у њих изазвало. Биће им још и горе!

— Из Пеште се пише да нови лист левога центрума „Хазанк“ има изгледа да буде јако опасан деаковој странци, у којој се појављује склоност изневеравању, јер има пуно деаковаца кои су сваки час готови да пређу у левичин стан. Дакле ту се предсказује већина левичина, а по томе и влада њена. Опет опасност за новоскројени мађарско-немачки дуализам!

— У Темишвару у седници вар. представништва од 2. јан. о. г. јави представник Ј. Мишић (румунски мађарон) да се темишвар. ђен. команда још једнако служи предикатом „Баната и српске војводине“ и да тиме доказује, да вој. администрација не поштује земаљске законе, устав и још и сад оће да чини државу у држави. Представништво услед тога закључи, да се министарство земаљске обране представком позове, да законима нужно поштовање прибави. Заиста јуначко дело темишварског представништва, које против имена војује и држи да већ од њета прети опасност уставу! Име могу збрисати али право српског народа на слободан народни опстанак никад неће збрисати ни сви Мишићи ни сва фанатичка представништва!

— Из Темишвара се јавља, да је тамо неколико госпођа скупило друштво против луксуса у оделу, нарочито на баловима. Оће ли и у нас кадгод таквога друштва женског бити? Дај Боже! —

Аустрија.

— Званични „Винер Абедп.“ каже да онај допис у „Пешт. Наплову“ о спољној политици бајствовој, што га у пређ. броју саопштисмо у главним битним точкама добро и истинито карактерише назоре што су меродавни за цареву владу.

— О свечаности при отварању делегација доносе званичне новине бечке ово: у недељу 7. јан. скупи ће се обе делегације у својим дворанама рад тога да се конститују. У понедељак ће их примити цар у присуству државним министара, којом ће приликом сваку делегацију посебице дотични председник министарства пред цара извести.

— На место Јона наименован је фмл. Кун државним ратним министром.

СЛАВЕНСКЕ ЗЕМЉЕ.

РУСИЈА. (Меморандум продужено.)

IV. Уређење војено.

Поданици хришћански и израиљански султана биће ослобођењени од војене службености средством порезе одкупне, којој ће се количина правично опеделити, и која ће се простирати само на лица од 18—35 година. Та пореза разрезиваће се и купити средством поглавара обштинских.

Они од Хришћана и Израиљана који би хтели уврстити се у војску биће у исту пуштени као и Мухамеданци; они ће тада бити изузетк од порезе одкупне.

Сви поданици султана, способни за војену службу, имали би служити у редовима местне војске без разлике вере или порекла, да би припомогли одржању јавног реда. Те војске извршиваће полицију под управом поглавара обштинских, и под командом наместника области. Ни у ком случају војске те неће се позивати да прелазе границе њихових кантона.

V. Финансије.

Целина пореза и прореза сваке области опредељаваће се укупно портом сваке три године; за ту цељ сазиваће се нарочито комисија састављена од одборника областних савета који би имали глас саветодавни.

Ти одборници могли би начинити се тумачима захтевања и представништва области, којима ће они бити капућехаје или опуномоћени заступници.

Опредељујући количину пореза и прореза разних области, порта ће узети у проматрање број њихових становника, њихових извора пољско-привредних, занатских и трговачких.

Пореза ће се разрезивати и скупљати средством савета областних, кантоналних и обштинских. Свака обштина одговара ће за точно плаћање пореза које су јој означене.

Што се свештенству има давати, то ће опредељивати областни, а разрезивати и купити обштински савети, који ће за то бити одговорни према поглаварима вероисповедних обштина.

Све друге порезе, ма какве оне биле, укинуће се, изузимајући царинске (ђумручке) таксе на производе означене у тарифи трговачкој царевине. Те таксе узимаће се на границама од царинских власти.

VI. Јавна просвета.

У свима обштинама царевине у којима је већина хришћанска или израиљанска, слобода науке неће се ограничавати, осим колико јавни морал и законитост ишту.

Оснивање, издржавање и управа школа малих и средњих припадаће саветима обштинским и саветима санџака.

Школе стручне (специјалне) и за вишу науку, издржаване државом, биће приступне Хришћанима као и Мухамеданцима и Израиљанима. Међутим савети области моћиће оснивати о свом трошку таква училишта, опредељена искључиво за ђаке оне вере и народности што сачињавају већину у области или кантону.

Неће се постављати никаква сметња праву да се иде на науку у стране школе или университете, за оне који се спремају за јавну поуку, и по своме повратку та лица моћиће слободно бити професорима у обштинама и окрузима својих области.

(Свршиће се)

Нови Сад 9. јан. Кад орган београдских министара „Видов-дан“, у своме 234. бр., 11. окт. 1867, донесе клевету: да „новосадски политичари“ желе, да се Србија као територија придружи Мађарској, односно Аустрији, и усуди се назвати „издајицама“ оне који би читали „Заставу“, за коју рече, да служи издајничкој жељи новосадских политичара: ми нисамо да побисмо ту клевету „Видов-дана“ (в. бр. 96. „Заставе“ за 1867.), него призвасмо пажњу наших читалаца и на допис из Пеште који је печатан у 107 бр. „Заставе“ (за 1867), и у ком се обећава доказати из извесногa писма уредника „Видов-дана“, да је он баш онај који сеје мисао о придружењу Србије Мађарској — мисао „издајничку“ по собственим речима његовим.

Сад смо у стању саобштити не само то што је у споменутом пештанском допису обећано, него и друге неке врсте из пера „Видов-дана“ које најјасније показују, до какве су дволичности пали противници слободног народног мишљења и „Застави.“ Ево од речи до речи, шта је уредник „Видов-дана“ у извесном писму писао:

„У Београду 6/3 1866.

„Заслужио сам да ме корите и коритe, јер на толика ваша драга писма ни једне вам речице не одговорих. Али надам се, да ћете ме извинити кад сазнате, да сам самцит код редакције, па по томе да ми недостаје време. Није шала, драги господине, три пута преко недеље напунити по читав табак, па овако озбиљно и солидно, као што ја чиним. Доиста, само пасија и пожртвовање доброј ствари може оволики терет да подноси.

„Мислим да ми није потребе нарочито вам изјављивати, да се с вама у политици источној подпуно слажем. То сте се могли довољно уверити из листова мојих, у којима сам ваше погледе пропратио с највећим учешћем. Али на жалост драги господине! чини ми се да смо нас двојица сами самохрани на овом путу. Видели сте како стојимо на загребачком сабору, а видите и како пролазимо у српској штампи — нигде неналазимо одзива, ни кои лист — па ни сама „Застава“ — неће да нас потпомаже, а то је зло, јер излази да су наши гласи вапијућега у пустињи, па се нико на њих обазрети неће. Другчије би већ било кад бисмо сви у један глас ту политику проповедали. Онда би изашло да је то глас народа, па као на такав морао би се сваки обазрети. Али је жалост и стара српска мана, што ми никоме нећемо да признамо ауторитета, него сваки себи деремо, па отуда и бива те свуд пролазимо несрећно. Овде сам ја сасвим усамљен, ни од куда никакве ни моралне ни материјалне помоћи, и исповедам вам се најискреније, да сам држећи се овога правца себе материјално упропастио, и децу своју довео управо до просјачког штапа. Али за све ово нећу марити ништа, ако за будућност буде какве помоћи за сиромашни народ. Верујте ми господине! да је сва будућност наша у Угарској. Ако се ту удари правим путем, биће мо спасени, иначе предстоји нам пропаст — и то скора. Може се узети, да је ствар свршена — да се наше земље на Истоку придруже царству аустријском, а ова да напусти Мљетке. То је још само питање времена, а можда ће га и садашње румунске ствари ускорити. Главније чвор само: у ком одношају да стоје ове земље под Аустријом? Ова је рада да их узме у виду осталих својих наследних земаља, па да помоћу њих потре угарску слободу. Отуда је оно кокетовање из Беча с хрватским сабором, отуда устезање признати угарске законе. Мађари нису противни, да ове земље дођу под Аустрију, али ни пошто неће да их Аустрија узме па држи као своје наследне, па ни да дођу под угарску круну као саставни делови Угарске, већ хоће да се од њих састави српско краљевство, које би с краљевством угарским стајало у персоналној унији, па тако обадва та краљевства да се држе сложно противу хегемоније немачке и утицај немачки да сузбију с истока. Ту вам је сва загонетка садашњих одношаја аустријско-угарских — у угарском питању решава се питање српско. То Штросмајер зна, посвећен је у целу ствар, па штогод ради, ради у договору с бечким кабинетом, у коме су ради да српско питање претворе у хрватско, па с Хрватима у помоћи да се држе политике према Српству оне исте, која је владала на западу за време несреће наше на Косову. Ту вам је извор велико-хрватска. Но ја се уздам у Мађаре, да ће они својом постојаношћу покварити те махинације, — по нама пак одавде бисмо обрали бостан! Ја сам летос био у Пешти и имао прилике разговорити се с многима од првих људи, и могу казати да сам све нашао да се потпуно слажу с том политиком коју ја заступам у овоме листу. Шта више барон ми је Етвеш у једном нарочитом писму одобрио све моје поступке, и изречно казао, да се сасвим са мном слаже. Што је пак он у беседи својој на сабору као кокетовао с Немцима залајтанским, — неверујте да је то искрено, — то је само маневра мађарска, да би лакше дошли до тога, да им се изврши правна непрекидност, које им је засада главна цељ, па би по томе требало, да их сви из све снаге потпомажемо. Чим до тога дођу, они ће одма окренути други лист. Ви подпуно право имате, што кажете, да они од својих права никад попустити неће; неће доиста, јер несмеју, иначе би ископали гроб и себи и целом истоку

„А да-ли је у интересу нашем, да земље наше дођу у персоналну унију са Угарском, па тако да се оснује југоисточна конфедерација? О томе би се дало много говорити; али ја вас опомињем само да расудите, шта се којешта досад починило на Истоку, да размотрите с каквим разјањеним чељустима зинула је Русија да прогута Исток, како Немци теже за својом културном мисијом на истоку, па онда реците: да ли смо ми, остављени сами себи, кадри тој се навали одупрети с успехом? Никад и ни до века! То запад зна, и зато је код западних кабинета свршено, да се ове земље придруже Аустрији. Ту вам је извор приближењу Аустрије к Француској. За Палмерстонова живота све је стајало до пристанка Италије, па и ово као да се сада већ добило. Наравно Русија је то нањушила, па кризом коју сад направи у Румунији, рада је све да покварі. Хоће ли јој за руком изаћи, видећемо; али свакојако бојим се да нам предстоји велики рат, и тешко нама ако нас тај рат ненађе измирене с Мађарима. Никад главе подићи нећемо!

„То је оно што мене боли што неналазим политичне свести у нашем народу, што нас је мало врло мало, па и то мало понајвише таквих, који су без свака утицаја, који иду правим путем. Остали сви, па и по највишим круговима и овде код нас, одају се ономе: dolce far niente, или се још и дају за слепо туђинско оружје.

„Бог и душа — ако жив дочекам да се угарски одношаји уреде, да Угарска добије своја права, ја би готов био с листом се својим преселити у Пешту, па тамо наставити још с јачом пресудношћу политику заједнице међу Угарском и Српством. Погледајте, драги господине, у историју и нашу и угарску — нису ли нам најсрећнија времена била кад се држасмо заједнички? Пропаст и једнима и другима долази од како се римско-германско католичанство умеша међу нас. Отуда дође катастрофа косовска, отуда и мохачка, отуда сви потоњи па и данашњи јади свију нас. С тога нам је дужност сложити се, ма и са жртвом највећом учињеном, Мађарима, јер жртва ће та бити привремена, а доћиће и доћи мора време, кад ћемо моћи Мађарима да кажемо: овако мора бити! За сад дајте нам консолидовања начином којим му драго, али само да смо слободни, да се без запреке развијамо — а будућност ја наша!

„Опростите што овако дуго развукох ове летимичне мисли. Немојте мислити да оне проистичу из моје фантазије. Не, из мене говоре факта, из мене говори познавање одношаја из самог извора. Нажалост, кажем вам и опет — ту сам самохран...“

Тако у марту 1866. говораху „факта“ из уредника „Видов-дана“ која он у октобру 1867. подмету „новосадским политичарима,“ да би их за издајице прогласио!

Нама је врло немило, што морадосмо јавности предати мисли запечаћене у једном приватном писму; али како другачије да се одбрани истина од клеветника који својим жигом издајства хоћеју да оцрне тајну туђих намера? Заиста, да нисмо тако безстидно изазвани од уредника „Видов дана“, ми би се уздржали, да неизлажемо на суд историје поверене мисли јавног оруђа београдских министара. Али кад то оруђе као „варан тумач високог позива и велеважних намера“ кнеза Михаила, а у име оних сјајних нада што их име овога у народу буди — кад то оруђе, тај новинар најпосле и оно за што сам рече да из њега говори, подмеће као неопростиво издајство другоме: онда би било морално самоубиство а никаква деликатност, ако би се хтео штедити кривац који без сваке штедње своју срамоту на другога баца.

У писму уредника „Видов-дана“ наћиће читаоци наши и неке ствари, противу којих бар ми неби имали ништа, кад би оне из чистих уста извирале. Али, свакојако чудно пада, кад уредник „Видов-дана“ и влада којој он служи систематично војују противу нас који исповедамо начела слободе, правде и братске узајмности за све народе као и за све људе; па наједанпут тај исти уредник поверено одкрива тајну срца и политике своје за начела која његова уста јавно анатемишу!

Заступајући начело братске узајмности између Срба и Мађара, ми смо вазда хтели слогу за слободу Мађара као и за слободу Срба, а одупиралисмо се свему што би један народ тражио о трошку другог народа. Шта уредник „Видов-дана“ разуме под „највећом жртвом учињеном Мађарима“, то ми остављамо нека се из целине његова писма изведе.

Поверено писмо истог уредника остаје још вредно проматрања за онога, који буде писао историју политичне свести српске. Видиће се из истог, како из самих оних који званично каде данашњој влади у Србији, „познавање одношаја са самог извора“ говори: да се и „највиши кругови“ те владе „одају ономе: dolce far niente, или се још и дају за слепо туђинско оружје“! Сјајније се није могао оправдати одпор слободњачких патриота српских противу исте владе.

У осталом, писмо уредника „Видов-дана“ само себе највернije тумачи, и почем га читаоцима пред очи стављамо, није потребно да и ми о њему даље зборимо.

НОВИЈЕ.

Нови Сад 10. јан. Депутација овдашње српске обштине јуче је била у Карловци код његове светости г. патријарха. Посао депутације свршен је по жељи обштине. У будућем броју обширније о томе.

— По вестима из Кандије од 24. дек. да су народне чете нешто из стратегичних узрока, нешто због сурове зиме напустили своје положаје код Зурве и Херисе. Сава паша покушао је да силом седне на столицу наместника области, али су га Крићани после борбе за четири сата натраг узбили. Кајмакам од Ситие био је ударио на чете народне, али се и он морао повући натраг пошто је изгубио 100 војника на бојном пољу. Па и у области Педиади народне чете узбиле су Турке. В. вевир издао је нов проглас, у коме се Крићанима обећава, да ће се ослободити од плаћања десетака од марта 1868. до године 1870., да ће у потоњим годинама плаћати не десетке него пет на сто, и све што плате употребиће се на обште добро острва. Крићани неће ни да чују о тим турским обећањима; они немалаксавају никако у својој одважности, да се до последње капи крви боре за ослобођење острва.

ТЕЛЕГРАМ УРЕДНИШТВУ „ЗАСТАВЕ.“

Пешта 10. јануара.

Турска уступила Црној Гори пристаниште Спич; кнез Никола добио кћер.

ПОЗИВ

на јавна предавања у дворани „код царице Јелисавете“ у Новоме Саду. Јавља се поштованој публици да ће у недељу, на светога Саву 14. (26) јануара о. г. бити јавно предавање, и да ће том приликом говорити: Глиша Гершић: „О значају светога Саве по нас Србе.“ Васа Ђурђевић: „О пријатељству у опште и код нас Срба на посе.“ Уједно се даје на знање да ни један предавач неће дуже говорити од три четврти сахата. Улазна је цена за мушке: 30. н. а. вр. — Баци не плаћају ништа. Чист доходак иде на омладинске цели. Почетак је у 7. сахата у вече. У име одбора за јавно предавање А. Хаџић,

ПОЗИВ

на српску беседу, што је даје српска читаоница у В. Кикинди, на светог Саву, у дворани дистриктске гостионице, у корист својој благајници. Улазна је цена: 1. фр. за особу, а код касе 1. фр. 20. кр. Одбор.

Чланови „друштва радиности“ у Новом Саду позивају се у недељу, 14. т. м., у 3 сата по подне на редовни састанак.

ИЗЈАВА.

У „Новоме Позору“ бр. 82. у допису из Вуковара од 16. дек. некакви дописник —ић. међу осталим каже: „У товарничком срезу пали смо једино кривњом Младена Поповића, који је странке расцепио, и тако је владин кандидат Лука Петричевић, земљеделац, испао.“

Да ово није истина, није ми нужде доказивати, јер је одвише познато, да пригодом избора у товарничком срезу није више странака ни било до две: „народна“ и „владина.“ Дакле г. дописниче —ић. ко се неистином служи, како му се оно ваља — да рече?

У Товарнику, на туцин дан, 1867.

Младен Ђ. Поповић.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Т. Б. Сента 5. јан. Овога петка само је жита и кукуруза на овд. тржишту било: жито се живо куповало, и то ваган по 5 фр. 62½ кр. мало лошије по 5 фр. 40—50 кр. кукуруз по 2 фр. 60 н.

К. и др. — Пешта, 7. јануара. Целе прошле недеље беше врло мало посла на овд. тржишту ране, а то што је било обустављено возење товара по гвозденом путу. Цене производима остале су као и недељи прошле недеље. Најбоља врста пшенице купована је од свију млинара, и зато јој се цена са 10—15 н. повисила. Продало се пшенице 160,000 в. — Раж се радо купујр за страни рачун по утврђеној цени. — Овас се још слабо тражи. — Јечму се цена нешто повисила. — Кукуруз скоро се нимало нетражи; за занатски нешто се више пита.

Цене су: шпиритусу: новом 52 фр. старом 53: св. масти: овд. 37½ фр. сеоској 34—35; — сланини 29—30 ф.; — лоју 35 ф.; — сувим шљивама: босанским 10 ф., српским 9 ф.; пекмезу од шљива 9 ф., лошијем 8—8½ ф.; — орасима: дебрецинским 8 ф., српским 6½ ф.; — поташи: белој 16½—17 ф., плавичастој 15½—16 ф.; кујнском пепелу 12½ ф.; — шишарки прве врсте 19½ ф., друге врсте 15 ф.; — меду оцеђеном 20 ф., неоцеђеном 19.

Ценовник Пештанске берзе од 7. Јан.

	Фун.	Пожунац
Пшеница банатска нова 86—87	— — — — ф.	6.60 6.95
„ потиска — — — — — — — 86—87	ф.	6.60 6.95
„ „ — — — — — — — 88—89	ф.	7. —7.10

Курс бечке берзе.

Акције народне банке	672
5% металик	—56 80
Зајам народни	—62 20
Дукати	5.74
Аустриско сребро	118.75

ОГЛАСИ.

Објава.

Госп. Акционарима новосадске штедионице овим се до знања доставља, да ће се у смислу штатута главна скупштина 22. (10) фебруара т. ј. у 9. сахата пре подне у дворани код царице Јелисавете одржавати, на коју се сви г. г, Акционари позивају.

Уједно се г. г. Акционари позивају, да најдуже до 10. фебруара (29 јануара) т, г. своје акције за листу гласања у станишту штедионице измену, како би тиме способност гласања при главној скупштине доказати могли, јер по истечењу овога рока, неће се никоме више листе за гласање издавати.

Предмети који ће се на главној скупштине претресати, ови су:

а.) Ревизија годишњих рачуна и испитивање руковања; потом избор новог ревизионог одбора.

б.) Опредељење оно новчане квоте, која се у резервни фонд за добротворне цјели положити има, и питање о изплати дивиденда.

в.) Нужне измене статута.

г.) Избор директора и одборних чланова.

д.) Изречење оних за цео збор обвезних закључака.

У Новом-Саду 8. Јануара 1868.

3—3 Франц пл. Горјуп
председник збора.

Одговорни уредник и издавалац др. Стеван Павловић.

Платонова штампарија у Новом Саду 1868